



Електронне наукове фахове видання "Ефективна економіка" включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Наказ Міністерства освіти і науки України від 29.12.2014 № 1528)



Дніпропетровський державний аграрно-економічний університет



№ 6, 2016

[Назад](#)

[Головна](#)

0 0 0 0 0 0 0 0

УДК 330:334.73: 631.115.8

С. М. Приліпко,

*к. е. н., доцент, завідувач кафедри публічного управління та адміністрування,
Уманський національний університет садівництва, м. Умань*

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ОБСЛУГОВУЮЧОЇ КООПЕРАЦІЇ МАЛИХ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ТОВАРОВИРОБНИКІВ

S. M. Prylipko,

Ph.D. in Economics, Associate Professor,

Head of the Department of Public Management and Administration, Uman National University of Horticulture, Uman

PROSPECTS OF DEVELOPMENT OF THE SERVICE COOPERATIVES OF SMALL AGRICULTURAL COMMODITY PRODUCERS

В статті розглядаються перспективи створення і функціонування сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів, учасниками яких є малі сільськогосподарські товаровиробники. Мета статті полягає у розгляді прийнятих нормативно-правових актів, оцінці державних концепцій, стратегій і програм, спрямованих на розвиток сільськогосподарської обслуговуючої кооперації, наданні пропозицій щодо основних напрямів і перспектив їх розвитку в Україні з урахуванням досвіду реалізації міжнародних програм і проектів технічної допомоги. Розвиток сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів в Україні може відбуватися стрімкими темпами завдяки поєднанню державної підтримки з реалізацією грантових проектів міжнародної технічної допомоги. Дослідження вказують на зростання кількості сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів до 3066 одиниць до кінця 2020 р. за умови виконання заходів, передбачених в Єдиній комплексній стратегії та плані дій розвитку сільського господарства та сільських територій.

The prospects for the establishment and functioning of agricultural service cooperatives, whose participants are small agricultural commodity producers, are considered in this article. The purpose of the article is to consider statutory and regulatory enactments, assessing of state concepts, strategies and programs aimed at the development of the agricultural service cooperative, providing of proposals on main directions and prospects of their development in Ukraine, taking into account the experience of implementing international programs and technical assistance projects. The development of agricultural service cooperatives in Ukraine can occur rapidly through a combination of government support with the implementation of grant projects of international technical assistance. Studies indicate a growing number of agricultural service cooperatives up to 3066 foundations by the end of 2020, subject to the measures provided in the Single overarching strategy and action plan for the development of agriculture and rural areas.

Ключові слова: *сільськогосподарський обслуговуючий кооператив, державна підтримка, стратегія, програма розвитку, проект міжнародної технічної допомоги.*

Keywords: *agricultural service cooperative, government support, strategy, program of development, international technical assistance project.*

Постановка проблеми. За роки незалежності в Україні прийнято ряд нормативно-правових актів, концепцій, стратегій, цільових програм і проектів, спрямованих на забезпечення ефективного розвитку об'єктів обслуговуючої кооперації в аграрному секторі економіки. Основна мета впровадження запланованих заходів полягала у створенні сприятливого економіко-правового макро- і мікросередовища для ефективного функціонування сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів (СОКів). Очікувані результати від впровадження реформ давали підстави стверджувати, що об'єднавшись в кооперативи, малі і середні товаровиробники зможуть успішно конкурувати з великими аграрними компаніями. На жаль, через різні об'єктивні і суб'єктивні фактори, прогнозовані економічні показники в стратегіях і програмах виявились далеко неспівставними з реаліями сьогодення. Одна з причин невиконання запланованих заходів полягає в тому, що через кризові явища в економіці за останні роки держава не надавала фінансової підтримки суб'єктам господарювання для розвитку обслуговуючої кооперації на селі. Новостворені обслуговуючі кооперативи з'являються завдяки реалізації в Україні міжнародних грантових проектів і програм, які сприяють їм у наданні матеріально-технічних ресурсів на умовах співфінансування з місцевого бюджету та за рахунок часткового фінансування самих учасників.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Відомі вчені і практики у своїх дослідженнях визначали найбільш важливі проблеми розвитку сільськогосподарської обслуговуючої кооперації в Україні, через які вона не набула стрімкого розвитку на противагу її масштабного поширення у розвинених країнах світу. Вивчаючи матеріали наукових досліджень М.П. Гриценка [1, с.10], Збарського В.К [2, с.62], В.В. Зіновчука [3], Р.Я. Корінця [4, с.161], М.Й. Маліка [5, с.3], Л.В. Молдаван [6, с.121], К. Hagedorn [7, с.555], J. Höhler і R. Kühl [8, с.579], С. LeVay [9, с.2], Е.Т. Tortian [10, с.23] та інших дослідників можна прийти до висновку про різні підходи вчених-практиків до оцінки кризових явищ й негативних факторів, які не сприяли масовому розповсюдженню кооперативному руху у сільській місцевості. Проте, в кінцевому результаті всі дослідження містять теоретико-методологічні і практичні рекомендації з удосконалення механізмів ефективного функціонування СОКів та перспектив їх розвитку. Крім того, ще залишаються невирішеними ряд проблем, які потребують подальших досліджень.

Мета статті полягає у розгляді прийнятих нормативно-правових актів, оцінці державних концепцій, стратегій і програм, спрямованих на розвиток сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів, наданні пропозицій щодо основних напрямів і перспектив їх розвитку в Україні з урахуванням досвіду реалізації міжнародних програм і проектів технічної допомоги.

Виклад основного матеріалу. У Законі України «Про основні засади державної аграрної політики на період до 2015 року» [11] вказано, що державна підтримка розвитку конкурентоспроможного сільськогосподарського виробництва на основі кооперації є одним із основних пріоритетів державної аграрної політики. Підвищення ефективності діяльності суб'єктів аграрного ринку можливе за рахунок державної підтримки створення і функціонування СОКів, стимулювання розвитку приватно-кооперативних структур у сфері агросервісу, переробки, збуту продукції та маркетингового обслуговування селянських та фермерських господарств. На виконання зазначеного вище Закону у Державній цільовій економічній програмі підтримки розвитку сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів на період до 2015 року [12] протягом 2009-2015 років було передбачено створити не менше 10,5 тис. СОКів при переважно державній фінансовій підтримці у розмірі 7,2 млрд. грн. (0,9 млрд. дол. США при валютному курсі близько 8 грн./дол. США на момент розробки програми). В очікуваних результатах від впровадження запланованих заходів зазначалося, що це дасть змогу збільшити до 107,5 тис. робочих місць у сільській місцевості. У порівнянні з 2008 р. обсяг надання послуг мав зрости на 2,3 млрд. грн. (0,3 млрд. дол. США), а рівень доходів членів СОКів – до 1,0 млрд. грн. (0,1 млрд. дол. США). На жаль, у 2011 р. Програма була скасована наступним урядом, хоча через декілька років успішного впровадження цільової програми СОКи почали отримувати підтримку від держави у формі матеріально-технічних ресурсів [13]. Завдяки реалізації заходів Програми кількість СОКів за 2011 р. зросла на 216 одиниць, проте як наслідок, на початку 2015 р. кількість зареєстрованих СОКів становила у 10 разів менше від прогнозованого рівня, вже не беручи до уваги кількість постійно діючих суб'єктів господарювання у сільських населених пунктах. На початок 2015 р. в Україні зареєстровано 1022 СОКів, з яких 613 одиниць або 60,0% є діючими. Їх кількість за напрямками та видами діяльності зображено на рис. 1-2.

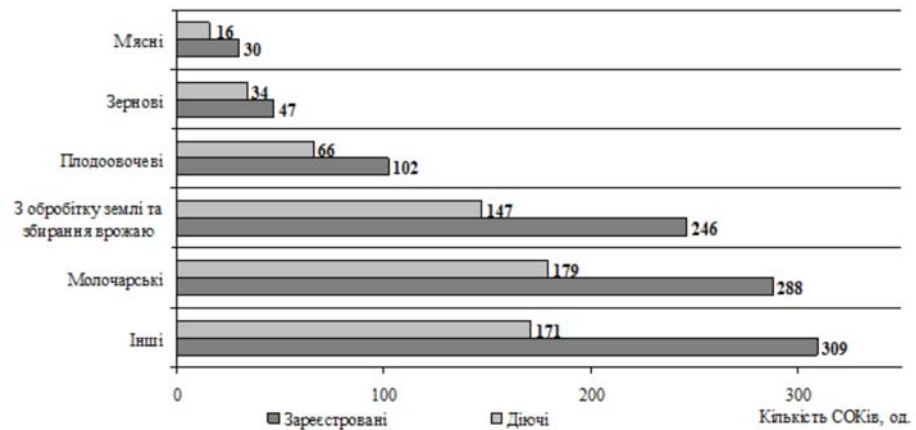


Рис. 1. Кількість сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів в Україні за напрямками діяльності у 2015 р. (на початок року)

Джерело: за даними Міністерства аграрної політики та продовольства України

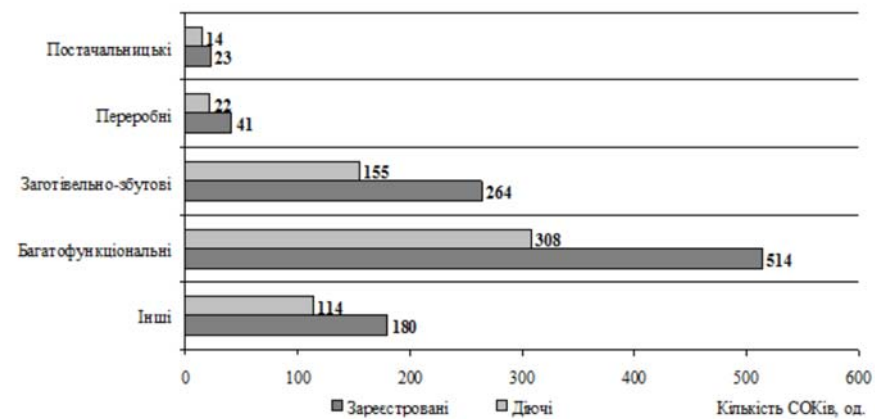


Рис. 2. Кількість сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів в Україні за видами діяльності у 2015 р. (на початок року)*

Джерело: за даними Міністерства аграрної політики та продовольства України

Значна частина кооперативів була створена завдяки програмам міжнародної технічної допомоги, проте без належної державної підтримки СОКи не можуть конкурувати на ринку з іншими підприємницькими структурами, а їх діяльність не є постійно діючою. З тих кооперативів, які зазначені як діючі, не можна чітко визначити, які об'єми послуг надаються учасникам та за яких критеріїв вони віднесені управліннями агропромислового розвитку облдержадміністрацій до категорії «діючих». У перспективі потенційними, учасниками обслуговуючих кооперативів можуть стати малі фермерські та особисті селянські господарств. З 32,1 тис. фермерських господарств 97,5% – це малі фермерські господарства, які обробляють 55,5% ріллі та виробляють 52,2% валової продукції сільського господарства усіх фермерських господарств. Крім того в країні функціонує ще 4,3 млн. особистих селянських господарств, які обробляють 6,5 млн. га землі та виробляють біля 50% валової продукції сільського господарства. У Законі України «Про особисте селянське господарство» [14] визначено, що органи виконавчої влади та місцевого самоврядування сприяють особистим селянським господарствам в організації СОКів для надання послуг із заготівлі, зберігання, переробки та збуту сільськогосподарської продукції, спільного використання технічних і транспортних засобів та соціально-побутового обслуговування, забезпечення кормами і молодняком худоби і птиці. Окремо Закон України «Про фермерське господарство» [15] гарантує право фермерським господарствам разом з іншими сільськогосподарськими товаровиробниками створювати обслуговуючі сільськогосподарські кооперативи, які за своїм статусом є неприбутковими організаціями.

Всеукраїнською громадською організацією «Союз учасників СОК України» розроблена програма розвитку сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів України на 2013-2020 роки [16]. В очікуваних результатах програми зазначено, що при фінансовій підтримці у розмірі 43 млрд. грн. (5,3 млрд. дол. США при валютному курсі близько 8 грн./дол. США на момент розробки програми) до кінця 2020 р. можливо створити не менше 5 тис. СОКів, залучити до їх діяльності 2 млн. членів, охопити кооперативними послугами 5,5 млн. осіб з 8 тис. населених пунктів. При цьому передбачено створити 1,6 млн. нових робочих місць у сільській місцевості. За розрахунками Союзу, кількість фермерських господарств зросте до 120 тис. одиниць, а розмір земельної площі в їх користуванні

разом з особистими селянськими господарствами складе 20,0 млн. га. Варто зазначити про те, що аналіз і оцінка сучасного стану кооперації в аграрному секторі економіки свідчить про невідповідність запланованих показників дійсності. Навіть за умови залучення значного обсягу інвестиційних ресурсів, малоімовірно створити 5 тис. повноцінно функціонуючих СОКів за п'ятирічний період (шонайменше 1 тис. одиниць за рік).

Крім програм, українськими вченими й профільним міністерством розроблялись також стратегії розвитку сільського господарства. Окремі їх розділи були присвячені перспективам розвитку обслуговуючої кооперації.

Так, за розрахунками вчених ННЦ «Інститут аграрної економіки», при визначенні стратегічних напрямів розвитку сільського господарства України на період до 2020 року [17, с.49] передбачено створити 10 тис. СОКів з розрахунку 1 кооператив на 2-3 населених пункти, на що для організації і формування матеріально-технічної бази необхідно залучити 6,9 млрд. грн. (0,9 млрд. дол. США при валютному курсі близько 8 грн./дол. США на момент проведення розрахунків). На основі проведених досліджень вони вважають, що новостворені організації забезпечать роботою 50 тис. осіб сільського населення, зможуть надавати послуги у розмірі до 32 млрд. грн. (4 млрд. дол. США), реалізуватимуть на внутрішньому ринку не менше 20% сільськогосподарської продукції. Звісно, всі наведені планові показники мали б місце при умові виконання передбачених заходів, в тому числі при наданні фінансування з державного і місцевих бюджетів. Якщо у 2016 р. за сприятливих умов почати діяльність зі створення об'єктів обслуговуючої кооперації на селі, то за елементарними розрахунками слід створювати по 2 тис. СОКів щороку протягом п'ятирічного періоду, щоб вийти на запланований показник у кількості 10 тис. одиниць до кінця 2020 р. Все ж таки, виникає багато запитань. По-перше, чи готові малі виробники (фермерські й особисті селянські господарства) об'єднуватись у таку велику кількість СОКів без державної підтримки на період становлення? По-друге, рестрація СОКів відбуватиметься лише заради отримання допомоги для формування матеріально-технічної бази чи все ж такі учасники, зрозумівши зміст кооперативної ідеї, забезпечуватимуть діяльність організації на постійній основі? По-третє, яка подальша доля новостворених СОКів і шляхи їх інтеграції до міжкооперативних структур? Відповіді на ці питання є неоднозначними. Все це свідчить про те, що для забезпечення ефективного функціонування й підтримки кооперативного руху вітчизняне законодавство повинне постійно вдосконалюватись, йти «в ногу» з потребами й вимогами часу, стати адаптованим до норм міжнародного права, формувати сприятливе середовище для залучення вітчизняних та іноземних інвестицій. Окремо слід продумати механізм фінансової підтримки новостворених СОКів та їх заінтересованість ефективно функціонувати й надавати, конкуруючи з іншими учасниками ринку.

Відповідно до Стратегії розвитку аграрного сектору економіки на період до 2020 року [18] Мінагрополітики України (міністр Присяжнюк М.В.) визначило підтримку розвитку кооперації як одну зі стратегічних цілей аграрного сектору. З метою забезпечення конкурентоспроможності вітчизняної продукції у Стратегії розглядається можливість надання державної підтримки кооперативам і міжкооперативним об'єднанням сільськогосподарських товаровиробників через технологічне переоснащення та модернізацію галузей. Значна роль відводиться пріоритетній підтримці кооперативів в тваринництві та рослинництві. В основу Стратегії була покладена ініціатива «Рідне село», основна мета якої полягала у забезпеченні ефективного механізму створення і функціонування СОКів для малих і середніх господарств. Відповідно до Постанови КМУ «Про затвердження Порядку використання сум податку на додану вартість, сплачених переробними підприємствами до спеціального фонду державного бюджету» [19] особистим селянським господарствам надавалась державна підтримка для розвитку тваринництва. Дотація здійснювалась за утримання та збереження молодяку ВРХ у розмірі від 250 грн. (від 3-х місячного віку) до 1000 грн. (до 15 місячного віку) за 1 голову, за продану на забій худобу (ВРХ, свині) в залежності від живої маси. Окремо особисті селянські господарства мали можливість одержати часткове відшкодування витрат на закупівлю установки індивідуального доїння вітчизняного виробництва у розмірі до 5 тис. грн. за умови утримання не менше 3 корів. Всі ці заходи стимулювали сільське населення розвивати тваринництво та об'єднуватись у СОКи. Варто відмітити, що до інформаційної кампанії з реалізації ініціативи «Рідне село» залучили сільських і селищних голів, на яких покладалися завдання зі сприяння органами місцевого самоврядування у поширенні кооперативної ідеї в населених пунктах та допомоги у їх створенні.

В Єдиній комплексній стратегії та плані дій розвитку сільського господарства та сільських територій в Україні на 2015-2020 роки [20] Мінагрополітики (міністр Павленко О.М.) зазначено, що кооперативи можуть стати потужним інструментом для розвитку малих і середніх підприємств. Для цього значна увага повинна приділятися впровадженню державних програм підтримки діяльності суб'єктів господарювання протягом п'ятирічного періоду, удосконаленню системи оподаткування, створенню сприятливих умов для залучення інвестиційних і кредитних ресурсів. Успішним виконанням запланованих заходів до 2020 р. можна вважати збільшення кількості членів та працівників кооперативів на 200%, ринкової частки – на 3%, площі сільськогосподарських угідь в обробітку – на 100%, реалізацію не менше 10 пілотних проектів зі створенні СОКів за різними напрямками і видами діяльності в адміністративно-територіальних одиницях на території України. Якщо взяти до уваги кількість СОКів на початку 2015 р., то завдання Стратегії полягає у створенні сприятливих умов для їх збільшенні у 3 рази до 3066 одиниць до кінця 2020 р., тобто має з'явитися близько 400 СОКів щороку протягом п'ятирічного періоду. За умови впровадження не менше 10 пілотних проектів у кожній з областей, такий плановий показник може відповідати дійсності.

На основі Стратегії розпорядженням Кабінету Міністрів України схвалено Концепцію Державної цільової програми розвитку аграрного сектору економіки на період до 2020 року [21]. В ній ще раз підкреслюється, що однією з причин складної ситуації в аграрному секторі економіки є недостатній рівень розвитку кооперативних об'єднань сільгосптоваровиробників. Тому, проблему можна розв'язати шляхом забезпечення підтримки фермерських господарств, малих і середніх виробників сільськогосподарської продукції та створених ними сільськогосподарських кооперативів.

Зі зміною Уряду у 2016 р. Мінагрополітики (міністр Кутовий Т.В.) запропонувало нову концепцію розвитку аграрного сектору «3+5» [22], одним із напрямів якої є надання прямої державної підтримки малим і середнім товаровиробникам з площею землі до 500 га. Також передбачається підтримка розвитку кооперативів дрібних фермерів, які займають свою нішу у вівчарстві, кролівництві, ягідництві, вирощуванні часнику, спаржі.

На рис. 3 зображено песимістичний та оптимістичний прогноз кількості СОКів в Україні до кінця 2020 р.



Рис. 3. Динаміка та прогноз кількості сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів в Україні до 2021 р. (на початок року)

Джерело: розраховано автором за даними Міністерства аграрної політики та продовольства України

За умови саморозвитку обслуговуючих кооперативів при існуючій ситуації, до кінця 2020 р. їх кількість зросте до 1618 одиниць. Оптимістичний прогноз полягає у збільшенні кількості СОКів до 3066 одиниць за умови впровадження в об'єктах не менше 10 пілотних проектів. Хотілося б додати, що такі проекти цілком реально можуть бути реалізованими за допомогою грантів від країн-донорів міжнародної технічної допомоги. Як приклад, у Черкаській області у рамках програми

Європейського Союзу «Підтримка політики регіонального розвитку в Україні» вже впроваджується проект «Створення регіонального навчально-практичного центру розвитку багатofункціональних кооперативів» [23]. Проектом передбачено протягом 2015-2017 рр. створити на Черкащині 50 нових СОКів та налагодити роботу обласного навчально-практичного центру, який координуватиме діяльність заготівельно-збутових кооперативів. Проект надає кооперативам на безповоротній основі сортові куші смородини і малини, сушарки для сушіння плодів і овочів, клітки-маточники для розведення кролів, племінне поголів'я кролів. Особливістю Проекту є той факт, що матеріально-технічна підтримка надається лише учасникам СОК, стимулюючи їх до добровільного об'єднання. Для виконання запланованих заходів у загальному бюджеті передбачено 617,1 тис. євро, з яких 80% фінансується Європейським Союзом та 20% надійде від Черкаської обласної ради. Реалізація Проекту дасть змогу залучити біля 1000 членів малих сільськогосподарських товаровиробників та створити не менше 300 нових робочих місць у сільській місцевості.

Висновки і перспективи. Через кризові явища в економіці за останні роки держава не виділяла достатніх фінансових ресурсів для втілення в дію запланованих заходів, прийнятих у нормативно-правових актах, концепціях, стратегіях, проєктах і програмах. Обслуговуюча кооперація в країні з ринковою економікою не набула значного поширення й розвитку. На початку 2015 р. в Україні було зареєстровано 1022 СОКів, з яких 613 одиниць або 60,0% були діючими. Дослідження показують, що за умови існування тих самих тенденцій в аграрному секторі економіки, кількість СОКів до кінця 2020 р. за песимістичним прогнозом може зрости лише до 1618 одиниць або в 1,6 раза. За умови виконання заходів, передбачених в Єдиній комплексній стратегії та плані дій розвитку сільського господарства та сільських територій, оптимістичний прогноз вказує на їх зростання до 3066 одиниць або в 3 рази. Потенційними учасниками СОКів можуть стати всі малі сільськогосподарські товаровиробники, представлені 31,3 тис. фермерськими та 4,3 млн. особистими селянськими господарствами. Тому реалізація в кожній з областей проєктів міжнародної технічної допомоги на умовах співфінансування, як це вже відбувається на Черкащині, сприятиме розвитку кооперації та дасть можливість малим сільськогосподарським товаровиробникам оновити матеріально-технічну базу через вступ заінтересованих осіб до обслуговуючого кооперативу. Отже, розвиток сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів в Україні може відбуватися стрімкими темпами завдяки поєднанню державної підтримки з реалізацією грантових проєктів міжнародної технічної допомоги.

Література.

1. Сільськогосподарський обслуговуючий кооператив: початок шляху. Практичний посібник / І.Ф. Томич, Р.Я. Корінець, М.П. Гриценко. – К.: ТОВ «Едельвейс», 2013. – 96 с.
2. Збарський В.К. Проблеми кооперування малих форм господарювання на селі / В.К. Збарський, О.О. Волошин // Економіка АПК. – 2012. – № 8. – С. 62-66.
3. Зіновчук В.В. Чи підходить Україні європейська модель сільськогосподарської кооперації / В.В. Зіновчук: Кооперативні читання: 2014 рік: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Житомир, 27–29 березня 2014 р.) – Житомир: Вид-во «Ж», 2014. – С. 9-18.
4. Корінець Р.Я. Оцінка перспектив залучення молоді до сільськогосподарської обслуговуючої кооперації / Р.Я. Корінець, Я.Я. Рибак // Регіональна економіка. – 2014. – № 4. – С. 155-163. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/regek_2014_4_19
5. Малік М.Й. Оцінка перспектив розвитку сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів / М.Й. Малік, Р.Я. Корінець // Економіка АПК. – 2012. – № 7. – С. 3-8.
6. Молдаван Л.В. Роль кооперативів у подоланні сільської бідності / Л.В. Молдаван, Д.Ф. Крисанов, Л.О. Удова // Економіка АПК. – 2010. – № 11. – С. 121-129.
7. Hagedorn, K. (2014), "Post-socialist farmers' cooperatives in Central and Eastern Europe", *Annals of Public and Cooperative Economics*, vol. 85, pp. 555–577. doi: 10.1111/apce.12051
8. Höhler, J. and Kühl, R. (2014), "Position and performance of farmer cooperatives in the food supply chain of the EU-27". *Annals of Public and Cooperative Economics*, vol. 85, pp. 579–595. doi: 10.1111/apce.12052
9. LeVay, C. (1983), "Agricultural Co-Operative Theory: a Review". *Journal of Agricultural Economics*, vol. 34, pp. 1–44. doi: 10.1111/j.1477-9552.1983.tb00973.x
10. Tortia, E.C. Valentinov, V. L. and Iliopoulos, C. (2013) "Agricultural Cooperatives". *Journal of Entrepreneurial and Organizational Diversity*, Vol. 2, No. 1, pp. 23-36, available at SSRN: <http://ssrn.com/abstract=2273527>, (Accessed 8 June 2016).
11. Про основні засади державної аграрної політики на період до 2015 року [Електронний ресурс] : Закон України від 18 жовтня 2005 р. № 2982-IV. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2982-15>
12. Про затвердження Державної цільової економічної програми підтримки розвитку сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів на період до 2015 року [Електронний ресурс]: Постанова Кабінету Міністрів України від 03.06.2009 р. №557– Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/557-2009-p>
13. Про скорочення кількості та укрупнення державних цільових програм [Електронний ресурс] : Постанова Кабінету Міністрів України від 22.06.2011 р. №704. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/704-2011-p>
14. Про особисте селянське господарство: Закон України від 15.05.2003 р. №742-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>
15. Про фермерське господарство: Закон України від 19.06.2003 р. №973-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>
16. Програма розвитку сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів України на 2013-2020 роки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.coop-union.org.ua/wp-content/uploads/ProgrammSOK_new_ver.pdf
17. Стратегічні напрями розвитку сільського господарства України на період до 2020 року /за ред. Ю.О. Лупенка, В.Я. Месель-Веселяка. – К. : ННЦ "ІАЕ", 2012. – 182 с.
18. Про схвалення Стратегії розвитку аграрного сектору економіки на період до 2020 року [Електронний ресурс] : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 17.10.2013 р. №806-р. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/806-2013-p>
19. Про затвердження Порядку використання сум податку на додану вартість, сплачених переробними підприємствами до спеціального фонду державного бюджету [Електронний ресурс] : Постанова Кабінету Міністрів України від 02.03.2011 №246 Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/246-2011-p>
20. Єдина комплексна стратегія та план дій розвитку сільського господарства та сільських територій в Україні на 2015-2020 роки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://minagro.gov.ua/node/16025>
21. Про схвалення Концепції Державної цільової програми розвитку аграрного сектору економіки на період до 2020 року [Електронний ресурс] : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 30.12.2015 р. №1437-р. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1437-2015-p>
22. Міністр Тарас Кутюгов обговорив стратегію реформування аграрного сектору з громадськими організаціями [Електронний ресурс] / Т.Кутюгов – Режим доступу: <http://reforms.in.ua/ua/news/ministr-taras-kutygov-obgovoryv-strategiyu-reformuvannya-agrarnogo-sektoru-z-gromadskymy>
23. ЄС надає матеріально-технічну підтримку новим кооперативам [Електронний ресурс] : Офіційний сайт Департаменту агропромислового розвитку Черкаської ОДА. – Режим доступу: <http://dapr.ck.ua/?page=post&id=724>

References.

1. Tomych, I.F. Korinets', R.Ya. and Hrytsenko, M.P. (2013), *Sil's'kohospodars'kyj obsluhovuiuchyj kooperatyv: pochatok shliakhu. Praktychnyj posibnyk* [Farm Service Cooperative: the beginning. Practical guide], Edel'veis, Kyiv, Ukraine.
2. Zbars'kyj, V.K. and Voloshyn, O.O. (2012), "Problems of cooperation of small forms of farming in rural areas", *Ekonomika APK*, vol. 8, pp. 62-66.
3. Zinovchuk, V.V. (2014), "Does Ukraine suit the European model of agricultural cooperatives?", *Materialy Vseukr. nauk.-prakt. konf.* [Proceedings of the All-Ukrainian Scientific Conference], Kooperatyvni chytannia: 2014 rik [Cooperative reading: 2014], Zhytomyr, Ukraine, 27-29 March 2014, pp. 9-18.
4. Korinets', R.Ya. and Rybak, Ya.Ya. (2014), "Estimation of prospects of attracting young people to agricultural service cooperatives", *Rehional'na ekonomika*, vol. 4, pp. 155-163.
5. Malik, M.Y. and Korinets', R.Ya. (2012), "Estimation of prospects of development of agricultural service cooperatives", *Ekonomika APK*, vol. 7, pp. 3-8.
6. Moldavan, L.V. Krysanov, D.F. and Udova, L.O. (2010), "The role of cooperatives in addressing rural poverty", *Ekonomika APK*, vol. 11, pp. 121-129.
7. Hagedorn, K. (2014), "Post-socialist farmers' cooperatives in Central and Eastern Europe", *Annals of Public and Cooperative Economics*, vol. 85, pp. 555–577. doi: 10.1111/apce.12051
8. Höhler, J. and Kühl, R. (2014), "Position and performance of farmer cooperatives in the food supply chain of the EU-27". *Annals of Public and Cooperative Economics*, vol. 85, pp. 579–595. doi: 10.1111/apce.12052
9. LeVay, C. (1983), "Agricultural Co-Operative Theory: a Review". *Journal of Agricultural Economics*, vol. 34, pp. 1–44. doi: 10.1111/j.1477-9552.1983.tb00973.x
10. Tortia, E.C. Valentinov, V. L. and Iliopoulos, C. (2013) "Agricultural Cooperatives". *Journal of Entrepreneurial and Organizational Diversity*, Vol. 2, No. 1, pp.

23-36, available at SSRN: <http://ssrn.com/abstract=2273527>, (Accessed 8 June 2016).

11. The Verkhovna Rada of Ukraine (2005), The Law of Ukraine “On main principles of state agrarian policy until 2015”, available at: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2982-15> (Accessed 8 June 2016).

12. Cabinet of Ministers of Ukraine (2009), “Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine “On approval of the State Target Economic Program to support the development of agricultural service cooperatives till 2015”, available at: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/557-2009-п> (Accessed 8 June 2016).

13. Cabinet of Ministers of Ukraine (2011), “Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine “On cancellation and integration of the quantity of the State Target Programs”, available at: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/704-2011-п> (Accessed 8 June 2016).

14. The Verkhovna Rada of Ukraine (2003), The Law of Ukraine “On personal peasant enterprise”, available at: <http://zakon.rada.gov.ua> (Accessed 8 June 2016).

15. The Verkhovna Rada of Ukraine (2003), The Law of Ukraine “On farm enterprise”, available at: <http://zakon.rada.gov.ua> (Accessed 8 June 2016).

16. Union of members of agricultural service cooperatives of Ukraine (2012), “The program of the development of agricultural service cooperatives of Ukraine in 2013-2020 years”, available at: http://www.coop-union.org.ua/wp-content/uploads/ProgrammSOK_new_ver.pdf (Accessed 10 June 2016).

17. Lupenko, Yu.O. and Mesel'-Veseliak, V.Ya. (2012), *Stratehichni napriamy rozvytku sil's'koho hospodarstva Ukrainy na period do 2020 roku* [The strategic directions of development of agriculture of Ukraine till 2020], NSC “IAE”, Kyiv, Ukraine.

18. Cabinet of Ministers of Ukraine (2013), “Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine “On approval of the Strategy of development of the agricultural sector for the period 2020”, available at: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/806-2013-п> (Accessed 8 June 2016).

19. Cabinet of Ministers of Ukraine (2011), “Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine “On approval of rules of use the amounts of VAT paid to the special fund of the State budget”, available at: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/246-2011-п> (Accessed 8 June 2016).

20. Ministry of Agrarian Policy and Food of Ukraine (2012), “Unique comprehensive strategy and action plan for the development of agriculture and rural areas in Ukraine in 2015-2020 years”, available at: <http://minagro.gov.ua/node/16025> (Accessed 10 June 2016).

21. Cabinet of Ministers of Ukraine (2015), “Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine “On approval of the Concept of the State target program of development of the agricultural sector for the period 2020”, available at: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1437-2015-п> (Accessed 8 June 2016).

22. Kutovyi, T.V. (2016), “Minister Taras Kutovyi discussed the reform strategy for the agricultural sector with NGOs”, *Ministr Taras Kutovyy obhovoryv stratehiu reformuvannia ahrarnoho sektoru z hromads'kymy orhanizatsiyamy*, available at: <http://reforms.in.ua/ua/news/ministr-taras-kutovyy-obgovoryv-strategiyu-reformuvannya-agrarnogo-sektoru-z-gromadskymy> (Accessed 6 June 2016).

23. The official site of Department of Agro-Industrial Development of Cherkasy Regional State Administration (2016), “EU provides financial and technical support for new cooperatives”, available at: <http://dapr.ck.ua/?page=post&id=724> (Accessed 6 June 2016).

Стаття надійшла до редакції 10.06.2016 р.



ТОВ "ДКС Центр"